

Mariusz Rozwadowski

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie

BEZPIECZEŃSTWO SPOŁECZNOŚCI LOKALNYCH ORAZ DZIAŁANIA ZMIERZAJĄCE DO JEGO POPRAWY

ABSTRAKT

Wszystkie formacje społeczno-ekonomiczne traktują bezpieczeństwo, jako jedną z najważniejszych wartości w życiu człowieka. Bezpieczeństwo determinują; zagrożenia i ryzyko. Ocena poczucia bezpieczeństwa mieszkańców na terenie małego terytorialnie obszaru np. gminy, parafii, wsi czy osiedla rozpatrywana winna być przez pryzmat wymienionych wyżej elementów. Władze lokalne w celu poprawy bezpieczeństwa powinny dążyć do minimalizacji jego determinant; zagrożeń lokalnych i występujących ryzyk. Droga do tego celu jest budowa lokalnych programów prewencyjnych, a następnie poprzez ich realizację przeciwdziałanie występującym zagrożeniom i patologiom społecznym.

SŁOWA KLUCZOWE

bezpieczeństwo, determinanty bezpieczeństwa, społeczność lokalna, lokalne programy prewencyjne.

ABSTRACT

All socio-economic formations treat security as one of the most important values in human life. Safety determines; threats and risk. Rating sense of the safety of residents in the small territorial area of such municipality, parish, village or settlement should be considered through the prism of the items listed above. Local authorities to improve security should strive to minimize its determinants, risks and local risks incurred. The path to this goal is the construction of local prevention programs and their implementation by tackling common threats and social pathologies.

KEYWORDS

safety, security determinants, local community, local prevention programs.

Wstęp

Bezpieczeństwo jest zdolnością do kreatywnej aktywności podmiotu i oznacza stan obiektywny polegający na braku zagrożenia, odczuwany subiektywnie przez jednostki lub grupy¹. Niektórzy autorzy rozróżniają pozytywne rozumienie bezpieczeństwa, jako kształtowanie pewności przetrwania, posiadania i swobód rozwojowych podmiotu inni,

¹ KORZENIOWSKI L., *Zarządzanie bezpieczeństwem. Rynek, ryzyko, zagrożenia, ochrona*, PSB, Kraków, 2000, s. 437.

jako rozumienie negatywne definiujące bezpieczeństwo, jako brak zagrożeń². Według P. Saka bezpieczeństwo, jako przedmiot badań ma charakter multilateralny i jest czymś więcej niż sumą braku zagrożeń³. Bezpieczeństwo jest funkcją wielu różnorodnych czynników.

Ze względu na klasy zagrożeń⁴ można wyróżnić typy (klasy) bezpieczeństwa:

- Bezpieczeństwo obiektywne lub subiektywne,
- Bezpieczeństwo wewnętrzne lub zewnętrzne,
- Bezpieczeństwo indywidualne lub grupowe,
- Bezpieczeństwo abstrakcyjne lub konkretne,
- Bezpieczeństwo potencjalne lub aktywne,
- Bezpieczeństwo indywidualne lub grupowe,
- Bezpieczeństwo statyczne lub dynamiczne.

Pojęcie bezpieczeństwa w języku potocznym oznacza stan, w którym jednostka ma poczucie pewności, oparcia w drugiej osobie lub w sprawnie działającym systemie prawnym.

Dla sformułowania definicji bezpieczeństwa publicznego, w którym to pojęciu mieści się pojęcie bezpieczeństwa lokalnego, pojęcie bezpieczeństwa należy zawęzić do takiego rozumienia jak to zostało przyjęte w nauce *criminal justice*⁵. W najbardziej ogólnym ujęciu pojęcie bezpieczeństwa oznacza stan, w którym nie są popełniane przestępstwa, zwłaszcza przeciwko życiu, zdrowiu i mieniu⁶. Bezpieczeństwo posiada dwie podstawowe determinanty tzn. zagrożenie i ryzyko. Według L.F. Korzeniowskiego zagrożenie to potencjalna przyczyna niepożądanego stanu⁷, natomiast ryzyko jest funkcją zagrożenia i prawdopodobieństwa jego wystąpienia⁸. Te dwie determinanty powinny odgrywać zasadniczą rolę w tworzeniu tzw. bezpiecznych przestrzeni lokalnych i podnoszeniu na wyższy poziom bezpieczeństwa społeczności lokalnych. Drogą do realizacji tego celu jest tworzenie a następnie konsekwentna realizacja programów prewencyjnych, konstruowanych na potrzeby społeczności lokalnych. Tworzenie i realizacja takich programów powinny być poprzedzone; przeprowadzeniem strategicznej analizy kryminalnej diagnozującą najpoważniejsze problemy występujące na obszarze będącym we właściwości władz lokalnych i wpływających na ocenę poziomu i poczucia bezpieczeństwa mieszkańców i innych przebywających tam osób⁹. Dopiero utworzenie takiego programu po spełnieniu w/w warunków może gwarantować poprawę bezpieczeństwa oraz poczucia bezpieczeństwa

²NYEJ S. Jr., *Problemy badań nad bezpieczeństwem*, Sprawy Międzynarodowe, 1989, nr 6, s. 51-64.

³SAK P., *Bezpečnostniveda – dusledek do vyvojecivilizace*, Praha: European Police Science and Research Conference, 2004.

⁴KORZENIOWSKI L.F., *Securitologia na początku XXI wieku*, „Securitologia/Securitology”, 2007, nr 6, s. 181-192.

⁵“Wymiar Sprawiedliwości w sprawach karnych” (Criminal Justice) jest częścią unijnego programu ogólnego “Prawa Podstawowe i Sprawiedliwość”, który ma na celu promowanie rozwoju społeczeństwa europejskiego w oparciu o obywatelstwo europejskie, które szanuje prawa podstawowe, przeciwdziałanie antysemityzmowi, rasizmowi, ksenofobii oraz służy wzmocnieniu społeczeństwa obywatelskiego. Jako program szczegółowy Criminal Justice został ustanowiony na mocy decyzji Rady Unii Europejskiej z dnia 12 lutego 2007 r.

⁶WIDAWKI J., P. SARNECKI, *Ustrój i organizacja Policji w Polsce oraz jej zadania w ochronie bezpieczeństwa i porządku (reformacja Policji - część I)*. Warszawa-Kraków, 1997, s. 7-15

⁷KORZENIOWSKI L.F., *Securitologia - Nauka o bezpieczeństwie człowieka i organizacji społecznych*, EAS, Kraków, 2008, s. 58.

⁸KORZENIOWSKI L.F., *Menedżment*, EAS, Kraków, 2010, s. 180.

⁹WIDACKI J., *Kryminalistyka*, wyd. C.H.Beck, Warszawa 1999, s. 59

społeczności lokalnych.

Bezpieczeństwo - pojęcie, determinanty

Bezpieczeństwo jest jedną z najważniejszych wartości w życiu człowieka. Człowiek wraz z rozwojem cywilizacji stwarza dla siebie i innych coraz większe zagrożenia, dlatego bezpieczeństwo, jako wartość doceniana jest zarówno przez poszczególne jednostki jak i całe społeczeństwa. Naukowcy starają się zdefiniować, zbadać i wyjaśnić tę kategorię.

Bezpieczeństwo osobiste i indywidualne poczucie bezpieczeństwa staje się najważniejszą, konstytucyjną wartością¹⁰. Bezpieczeństwo jest zdolnością do kreatywnej aktywności podmiotu i oznacza stan obiektywny polegający na braku zagrożenia, odczuwany subiektywnie przez jednostki lub grupy¹¹. Według słownika języka polskiego przez bezpieczeństwo rozumie się „...stan nie zagrożenia, spokoju, pewności”¹² lub „... stan psychiczny lub prawny, w którym jednostka ma poczucie pewności, oparcie w drugiej osobie lub w sprawie działającym systemie prawnym; przeciwieństwo zagrożenia”¹³. V. Porada, badacz czeski, definiuje stan bezpieczeństwa, jako system wzajemnie związanych, i w różnym stopniu, wywierających wpływ czynników i ich własności, mających wpływ na powstanie, rozwój i rezultaty zjawisk społecznych, które negatywnie wpływają na zdrowie, życie i wszelkie, inne wartości w konkretnym społeczeństwie¹⁴.

Pojęcie bezpieczeństwa, zatem w języku potocznym oznacza stan, w którym jednostka ma poczucie pewności, oparcia w drugiej osobie lub w sprawnie działającym systemie prawnym. Przeciwnością bezpieczeństwa jest stan zagrożenia¹⁵ będący podstawową jego determinantą. Zagrożenia nie są kategorią samoistną, zawsze odnoszą się do jakiegoś podmiotu. Mają dla tego podmiotu charakter destruktywny. Zagrożenia te mogą spowodować szkodliwe następstwa dla danego podmiotu. Do wygenerowania zagrożeń potrzebne są określone możliwości, które tkwią w samym podmiocie, którego dotyczą, w jego otoczeniu lub związkach podmiotu z otoczeniem¹⁶. Według definicji, które można znaleźć w słownikach zagrożenie rozpatruje się w znaczeniach: obiektywnym (sytuacja niebezpieczna dla życia i zdrowia)¹⁷, subiektywnym (stan psychiczny lub prawny, w którym jednostka nie ma poczucia pewności, oparcia w drugiej osobie lub w sprawnie działającym systemie)¹⁸. Zagrożenia obiektywne to rzeczywiste, realne, niezależne od człowieka możliwości destrukcji i wyrządzenia szkody, natomiast zagrożenia subiektywne odnoszą się do: świadomości istnienia zagrożeń, braku świadomości istnienia zagrożeń, braku wiedzy o możliwościach zapobieżenia niebezpieczeństwu¹⁹.

Poczucie bezpieczeństwa zewnętrznego, jak i wewnętrznego obywateli jest

¹⁰ IV poprawka (Karta Praw) z roku 1791 roku do Konstytucji Stanów Zjednoczonych Ameryki.

¹¹ KORZENIOWSKI L. F., *Zarządzanie bezpieczeństwem. Rynek, ryzyko, zagrożenia, ochrona*, PSB, Kraków, 2000, s. 437.

¹² *Słownik języka polskiego*, PWN, Warszawa, 1979, s. 147.

¹³ *Słownik języka polskiego*, PWN, Warszawa, 1978, s. 50.

¹⁴ PORADA V., *Teoretický rozbor policejní informace, situace, a identifikace policejní činnosti*, Praha, „Bezpečnostní teorie a praxe“, Sborník Policejní akademie ČR, 2003, s. 259 – 271.

¹⁵ DUNA J. B., (red. nauk.): *Popularny Słownik Języka Polskiego*, Warszawa 1999, s. 30.

¹⁶ KORZENIOWSKI L. F., *Zarządzanie...* op.cit. 2001, s. 21.

¹⁷ *Słownik współczesnego języka polskiego*, Wilga, Warszawa 1996, s. 1313.

¹⁸ *Słownik współczesnego języka polskiego*, Leader Digest Przegląd, Warszawa, 2001, tom 2 s. 607.

KORZENIOWSKI L. F., *Securitologia - Nauka o bezpieczeństwie człowieka i organizacji społecznych*, EAS, Kraków 2008, s. 59.

efektem wielu różnorodnych czynników. Oddziałują na nie zarówno obiektywnie istniejące uwarunkowania, jak też doświadczenia z przeszłości i działalność środków masowego przekazu, które często prezentują i potęgują wydarzenia skrajne i nietypowe, lecz mające wpływa na świadomość społeczną²⁰.

Niewątpliwie ważnym dla zarządzania bezpieczeństwem jest umiejętność analizy ryzyka, które obok stanu zagrożenia jest determinantą bezpieczeństwa. Należy zauważyć, że ryzyko bywa definiowane różnie w zależności od celu autora. Ryzyko jest zobiektywizowaną niepewnością wystąpienia niepożądanego zdarzenia, ryzyko zmienia się wraz z niepewnością, nie zaś ze stopniem prawdopodobieństwa²¹. Według W.F. Samuelsona i S.G. Marksa²² ryzyko lub zamiennie niepewność występuje wówczas, gdy istnieje więcej niż jeden możliwy wynik naszej decyzji. Istnieje wiele metod oceny ryzyka. Należą do nich stosowane w praktyce, metody intuicyjne, wskaźnikowe, punktowe, uproszczone, symulacyjne, statystyczne, dyskryminacyjne. W praktyce gospodarczej wyeliminowanie ryzyka nie jest możliwe, można je natomiast ograniczyć poprzez właściwe nim zarządzanie. Zarządzanie ryzykiem to identyfikacja, mierzenie, sterowanie i kontrolowanie ryzyka w celu jego maksymalnego ograniczenia oraz zabezpieczenia przed skutkami ryzyka²³. W zarządzaniu ryzykiem można wyróżnić następujące etapy:

- identyfikację polegającą na określeniu, jakimi rodzajami ryzyka i w jakim okresie jest zagrożony dany podmiot,
- kwantyfikację, czyli pomiar wykorzystujący różne metody zależne od rodzaju ryzyka i wielkości potencjalnej szkody,
- decydowanie w warunkach, gdy możliwe jest określenie zagrożeń dla oczekiwanego rezultatu i gdy prawdopodobieństwo wystąpienia określonego wyniku jest znane lub możliwe do oszacowania,
- kontrolowanie mające na celu zbadanie efektywności podejmowanych przedsięwzięć w zakresie ograniczenia ryzyka.

Wartość bezpieczeństwa zmienia się w czasie, ponieważ warunki otoczenia ulegają zmianie, a człowiek i całe społeczeństwo też się zmieniają. Należy, zatem stwierdzić, że zmiany te muszą być obserwowane i muszą wpływać na zmianę poziomu bezpieczeństwa²⁴, poprzez promowanie trwałego bezpieczeństwa pracy możliwe jest stworzenie dostatecznie bezpiecznego społeczeństwa²⁵.

Przedstawione powyżej definicje bezpieczeństwa skupiają się na jego subiektywnych i obiektywnych postaciach. Poczucie bezpieczeństwa występujące w postaci subiektywnej, odnosi się do uświadomienia sobie istnienia zagrożeń, braku świadomości istnienia zagrożeń oraz braku wiedzy o możliwościach zapobieżenia niebezpieczeństwu. Obiektywny stan bezpieczeństwa odnosi się do istnienia lub nie istnienia realnych zagrożeń niezależnych od indywidualnych spostrzeżeń.

Powyższe zasady odnoszą się do pojęcia bezpieczeństwa publicznego, w skład,

²⁰MOCZUK E., *Postrzeganie bezpieczeństwa publicznego w środowisku lokalnym*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów, 2003, s. 73.

²¹WILLET A.H., *The Economic Theory of Risk Insurance*, Philadelphia, 1951, s. 6.

²²SAMUELSON W.F., S.G. Marks, *Ekonomia menedżerska*, PWE, Warszawa, 1998, s. 323.

²³DZIAWGO D., *Zarządzanie ryzykiem w banku komercyjnym*, [w:] *Bankowość. Podręcznik dla studentów*, (red. nauk.) GŁUCHOWSKI J., SZAMBELAŃCZYK J., WSB, Poznań, 1999, s. 351-398, Por. też Korzeniowski L., *Firma w warunkach ryzyka gospodarczego*, EAS, Kraków, 2002, s. 95.

²⁴WELANDER G., SVANSTROM L., EKMAN R., *Safety Promotion and Introduction, Revised edition*, Krolinska Institutet, Stockholm, 2004, s. 10.

²⁵Ibidem, s. 11.

którego wchodzi bezpieczeństwo społeczności lokalnych.

Społeczność lokalna - definicje, elementy konstytuujące

Społeczność lokalna definiowana jest różnie w zależności od tego przez pryzmat, jakiej nauki definiuje się to pojęcie.

W ekologii społecznej, społeczność lokalna rozpatrywana jest ze względu na funkcjonalne zróżnicowanie przestrzeni, adaptację jednostek do tej przestrzeni.

W ujęciu ekologicznym społeczność lokalna traktowana jest, jako system społeczny, zdeterminowany układem przestrzennym danego terytorium, przy czym bierze się pod uwagę wiele czynników determinujących funkcjonowanie społeczności lokalnej w ujęciu funkcjonalnym, natomiast przestrzeń społeczna ujmowana jest, jako twór społeczny, w mniejszym stopniu zależny od warunków przyrodniczych czy typologicznych. Celem z punktu widzenia ekologii, jest zapewnienie przez społeczność ochrony przyrody oraz kształtowanie poparcia dla terenów chronionych wśród społeczności lokalnych oraz turystów²⁶.

Biorąc pod uwagę ujęcie konfliktowe, społeczność lokalna ujmowana jest, jako scena, na której toczą się lokalne konflikty między mieszkańcami, przedstawicielami władz samorządowych, czy też, jako trzecia strona wymieniani są przedsiębiorcy działający na terytorium danej społeczności. Przedmiotem konfliktu są zazwyczaj:

- dystrybucja dóbr w przestrzeni społecznej,
- rosnące zróżnicowanie ekonomiczne,
- kompetencje liderów wspólnot lokalnych,
- symboliczne zawłaszczanie przestrzeni publicznej.

W definiowaniu społeczności lokalnej ważny jest wymiar przestrzenny, społeczny i psychologiczny. Ludzie wyrażają swój emocjonalny stosunek do przestrzeni – ziemi rodzinnej, kraju ojczystego, ojczyzny prywatnej. Elementem, który ma duży wpływ na realizację wspólnych interesów społeczności lokalnej, w szczególności w społecznościach miejskich, są działające na ich obszarze stowarzyszenia, organizacje pozarządowe czy grupy społeczne będące wyrazicielami tych interesów. W społeczeństwach tradycyjnych społeczności lokalne mają większą autonomię, swoje własne normy społeczne regulujące ich działania. W społeczeństwach nowoczesnych przeważać zaczyna makrospołeczny układ normatywny, zaś granice społeczności lokalnych ustanawiane są administracyjnie, w mniejszym stopniu istotne są ich granice kulturowe. Czynnikiem, który katalizuje proces przekształcania się zbiorowości terytorialnych w społeczności lokalne jest współuczestnictwo mieszkańców danego terytorium w akcjach społecznych, przy czym większe prawdopodobieństwo udziału w tego typu akcjach występuje w przypadku osób o wyższym statusie społecznym.

Reasumując można stwierdzić, że społeczność lokalna to zbiorowość zamieszkująca wyodrębnione, stosunkowo niewielkie terytorium, jak np. parafia, wieś, czy osiedle, w której występują silne więzi wynikające ze wspólnoty interesów i potrzeb, a także z poczucia zakorzenienia i przynależności do zamieszkiwanego miejsca. Jako elementy konstytuujące społeczność lokalną wymienia się w socjologii:

²⁶ PODEDWORNA H., *Analiza struktur społecznych. Wybrane przykłady*, [w:] *Socjologia ogólna: wybrane problemy.*, red. J. Polakowska-Kujawa, *Socjologia ogólna: wybrane problemy*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa, 2007, s. 111-119.

- przestrzeń (geograficznie wydzielony obszar) i terytorium (teren zasiedlony przez ludzką populację),
- zamieszkującą to terytorium ludność,
- społeczne interakcje zachodzące między zamieszkującymi terytorium osobami,
- wspólne więzi ludzi i instytucji, co sprawia, że zbiorowość charakteryzuje się wewnętrznym zintegrowaniem co z kolei umożliwia podejmowanie wspólnych działań na rzecz rozwiązywania lokalnych problemów,
- poczucie przynależności do miejsca zamieszkania, wyrażające się w postawach określanych, jako tzw. patriotyzm lokalny.

Wpływ determinant bezpieczeństwa na poczucie bezpieczeństwa społeczności lokalnych oraz budowanie bezpiecznych przestrzeni

Omówione powyżej pojęcie bezpieczeństwa oraz jego determinanty tzn. stan zagrożenia oraz ryzyko niewątpliwie mają ogromne znaczenie dla oceny poczucia bezpieczeństwa w społeczności lokalnych. Bezpieczeństwo to stan, w którym jednostka ma poczucie pewności, oparcia w drugiej osobie lub w sprawnie działającym systemie prawnym. Stan ten w odniesieniu do społeczności lokalnych determinowany jest cechami charakterystycznymi dla tejże społeczności. Należą do nich:

- większa autonomia,
- swoje własne normy społeczne regulujące działania danej społeczności,
- silne więzi kulturowe i między ludzkie,
- zamieszkiwanie wyodrębnionego, stosunkowo niewielkiego terytorium,
- poczucia zakorzenienia i przynależności do zamieszkiwanego miejsca.

Ocena poczucia bezpieczeństwa mieszkańców na terenie małego terytorialnie obszaru np. gminy, parafii, wsi czy osiedla rozpatrywana winna być przez pryzmat wymienionych wyżej elementów. Indywidualne dla danej społeczności normy i działania nie zawsze są zbieżne z ogólnie obowiązującymi, przykładem może być zwyczajowe bagatelizowanie działań niezgodnych z prawem np. po mszy niedzielne spożywanie alkoholu przez męskich członków społeczności, często kończące się bójkami czy awanturami w miejscu zamieszkania. Działania takie są dopuszczalne w danych społecznościach tylko i wyłącznie w stosunku członków tych społeczności. W przypadku takich działań ze strony kobiet czy tzw. obcych, społeczność lokalna jednoznacznie je potępia²⁷. Innym przykładem może być dokonywanie między sąsiedzkich porachunków niejednokrotnie niezgłaszanych organom ścigania. Mimo tych zdarzeń w danej społeczności poczucie bezpieczeństwa jest na wysokim poziomie. W przypadku zaistnienia zdarzeń przestępczych typu wypadek drogowy, mieszkańcy bardzo chętnie deklarują się, jako świadkowie, gdy potencjalnym sprawcą jest osoba spoza tej społeczności. Natomiast w przypadku, gdy winę za wypadek czy inne zdarzenie drogowe ponosi osoba z tej społeczności nikt nie chce świadczyć²⁸. Opisane wyżej przykłady świadczą o poczuciu zakorzenienia i przynależności do zamieszkiwanego terenu, charakterystyczne jest to szczególnie dla obszarów wiejskich.

Jak podają badacze zajmujący się badaniem bezpieczeństwa stan zagrożenia jest podstawową jego determinantą. Zagrożenie nie jest kategorią samoistną, zawsze odnosi

²⁷ Badania własne autora, wywiad z członkami społeczności.

²⁸ Doświadczenie zawodowe autora, praca w Wydziale Ruchu Drogowego Komendy Wojewódzkiej Policji w Krakowie.

się do jakiegoś podmiotu. Ma dla tego podmiotu charakter destruktywny. Zagrożenia te mogą spowodować szkodliwe następstwa dla danego podmiotu. W przypadku społeczności lokalnych zagrożeniem dla podmiotu, jakim jest ta społeczność, może być pojawienie się „obcych” – rozumianych, jako ludzie spoza tej społeczności. Gdy osoby te dokonują kradzieży, w danej społeczności pojawiają się działania zmierzające do eliminacji negatywnych zjawisk np. w postaci straży obywatelskich, udzielaniu pomocy sąsiedzkiej oraz ścisłej współpracy w wykryciu przestępców z miejscowymi organami ścigania.

Gdy na terenie zamieszkiwania społeczności lokalnej dochodzi do zagrożeń obiektywnych, realnych, niezależne od człowieka np. osuwisk, powodzi, dużych mrozów mieszkańcy wspólnie starają się tym zjawiskom przeciwdziałać. Przykładem może być współpraca przy wałach przeciw powodziowych czy pomoc w usuwaniu skutków osuwisk.

Następną determinantą bezpieczeństwa jest ryzyko rozumiane, jako zobiektywizowana niepewność wystąpienia niepożądanego zdarzenia. W społeczności lokalnej wyeliminowanie ryzyka nie jest możliwe, można je natomiast ograniczyć poprzez właściwe nim zarządzanie. Zarządzanie ryzykiem to identyfikacja, mierzenie, sterowanie i kontrolowanie ryzyka w celu jego maksymalnego ograniczenia oraz zabezpieczenia przed skutkami ryzyka²⁹. W zarządzaniu ryzykiem danej społeczności lokalnej można wyróżnić następujące etapy:

- introjekcję polegającą na określeniu, jakimi rodzajami ryzyka i w jakim okresie jest zagrożona dana społeczność lokalna,
- obliczanie, czyli pomiar wykorzystujący różne metody zależne od rodzaju ryzyka i wielkości potencjalnej szkody,
- podejmowanie decyzji w warunkach, gdy możliwe jest określenie zagrożeń dla danej społeczności,
- administrowanie mające na celu zbadanie efektywności podejmowanych przedsięwzięć w zakresie ograniczenia ryzyka charakterystycznego dla danej społeczności.

Reasumując można wysnuć tezę, że właściwe zarządzanie ryzykiem oraz kształtowanie przestrzeni publicznej /rozumianej, jako obszar o szczególnym znaczeniu dla zaspokajania potrzeb mieszkańców, poprawy, jakości ich życia i sprzyjający nawiązywaniu kontaktów społecznych ze względu na jego położenie oraz cechy funkcjonalno – przestrzenne/ we współdziałaniu ze społecznością lokalną może przyczynić się do eliminacji zagrożeń przestępczych dla społeczności lokalnych. Realizując określone działania w celu minimalizacji zagrożeń przestępczych należy wytyczyć następujące ich kierunki:

- wielo resortowe i strukturalne partnerstwo (lokalne władze, Policja, planiści, urbaniści, architekci, społeczność lokalna),
- konieczne jest zdiagnozowanie przyczyn zachowań przestępczych oraz planowania działań w celu ich całkowitego wyeliminowania,
- połączenie przestrzeni fizycznej i środowiska społecznego (społeczności lokalnej).

Fizyczna przestrzeń może wywierać bezpośredni wpływ na zachowania przestępcze poprzez:

²⁹DZIAWGO D., *Zarządzanie ryzykiem w banku komercyjnym*, [w:] *Bankowość. Podręcznik dla studentów*, (red. nauk.) GŁUCHOWSKI J., SZAMBELAŃCZYK J., WSB, Poznań, 1999, s. 351-398, Por. też KORZENIOWSKI L.F., *Firma w warunkach ryzyka gospodarczego*, EAS, Kraków, 2002, s. 95.

- wyodrębnienie obszarów chronionych,
- zwiększenie lub ograniczenie dostępu za pomocą barier, płotów,
- wpływanie na możliwość prowadzenia obserwacji przez obywateli i służby policyjne (monitoring osiedli, wsi i miast).

Elementy te oraz aktywność obywatelska członków społeczności lokalnych mogą przyczynić się do eliminacji zagrożeń, znacznego ograniczenia wystąpienia zjawisk przestępczych oraz ograniczenia często ukrytych patologii charakterystycznych dla danej społeczności lokalnej takich jak :

- przemoc w rodzinie,
- alkoholizm,
- narkomania.

Duże znaczenie przeciwdziałaniu wspomnianym zagrożeniom i patologiom ma działalność władz lokalnych, wybieranych spośród członków społeczności lokalnych. Szczególnie w zakresie bezpieczeństwa i porządku publicznego. Do podstawowych zadań w tym zakresie należą:

- zapewnienie porządku publicznego, np. przez powołanie Straży Miejskiej,
- ochrona przeciwpożarowa,
- bezpieczeństwo sanitarne,
- zwalczanie skutków klęsk żywiołowych.

Ważnym elementem w zakresie zabezpieczenia bezpieczeństwa i porządku publicznego na terenie lokalnym, a tym samym praktycznemu przeciwdziałaniu zagrożeniom i występującemu lokalnie ryzyku, jest budowa lokalnych programów prewencyjnych, które powinny zawierać następujące elementy:

- zhierarchizowanie występujących na danym obszarze problemów kryminologicznych,
- zdefiniowanie grup docelowych,
- określenie celów podejmowanych działań prewencyjnych, głównych i częściowych,
- określenie zadań, obszarów, na których będą realizowane działania,
- określenie; podmiotów zainteresowanych współpracą przy realizacji, form i metod działań oraz terminów ich realizacji,
- opracowanie założeń do systemu zarządzania przygotowanym programem prewencyjnym oraz systemu motywacyjnego dla osób podejmujących działania i będących odbiorcą działań,
- opracowanie założeń ewaluacyjnych,
- wskazanie kierunków działań medialnych,
- oszacowanie kosztów poszczególnych działań oraz całego programu,
- wskazanie osoby odpowiedzialnej za opracowanie dokumentu programu prewencyjnego,
- przeprowadzenie konsultacji oraz uzyskanie akceptacji podmiotów realizujących program ³⁰.

Wprowadzanie w życie dobrze skonstruowanych programów prewencyjnych o charakterze lokalnym przyczyni się do podniesienia poczucia bezpieczeństwa wśród członków społeczności lokalnej, a także osób przyjezdnych; turystów, członków ich rodzin.

³⁰ SERAFIN T., PARSZOWSKI S., *Bezpieczeństwo społeczności lokalnych, Programy prewencyjne*, wyd. Difin, Warszawa, 2011.

Zakończenie

Analizując pojęcie bezpieczeństwa przez pryzmat społeczności lokalnych można stwierdzić, że jako zdolność do kreatywnej aktywności podmiotu rozumianego, jako społeczność lokalna, oznacza ono stan obiektywny polegający na braku zagrożenia w tej społeczności, ale odczuwany subiektywnie tylko przez członków tej społeczności. W takim rozumieniu bezpieczeństwo jest funkcją wielu różnorodnych czynników charakterystycznych dla danej społeczności. Spośród tych czynników można wyróżnić dwie podstawowe determinanty; zagrożenie i ryzyko. Rozumiane za L.F. Korzeniowskim zagrożenie to potencjalna przyczyna niepożądanego stanu³¹ natomiast ryzyko jest funkcją zagrożenia i prawdopodobieństwa jego wystąpienia³². W celu ustalenia przyczyn niepożądanego stanu czyli ustalenia zagrożeń charakterystycznych dla danej społeczności oraz zdiagnozowania podstawowych ryzyk występujących w tej społeczności należy:

- uzyskać dane statystyczne na temat występujących zagrożeń przestępczych,
- określić geografię przestępstw i wykroczeń,
- uzyskać opinię mieszkańców np. w postaci skarg,
- zebrać informacje prasowych na temat negatywnych zjawisk, ale charakterystycznych dla danej społeczności lokalnej.

Wnioski sformułowane na podstawie tych danych odgrywają wiodącą rolę w tworzeniu i realizacji programów prewencyjnych, konstruowanych na potrzeby społeczności lokalnych. Utworzenie programu prewencyjnego i konsekwentne wykonanie zawartych w nim zdań, przy współpracy członków społeczności lokalnych z władzami lokalnymi, Policją, Strażą Miejską/Gminną, Strażą Pożarną i innymi lokalnymi służbami, przyczynia się do poprawy bezpieczeństwa oraz poczucia bezpieczeństwa społeczności lokalnych. Za pomocą tych programów kształtowana jest bezpieczna dla członków danej społeczności lokalnej przestrzeń.

Bibliografia;

1. DUNAJ B., (red. nauk.): *Popularny Słownik Języka Polskiego*, Warszawa, 1999.
2. DZIAWGO D., *Zarządzanie ryzykiem w banku komercyjnym*, [w:] *Bankowość. Podręcznik dla studentów*, (red. nauk.) GŁUCHOWSKI J., Szambelańczyk J., WSB, Poznań, 1999, s. 351-398, Por. też KORZENIOWSKI L., *Firma w warunkach ryzyka gospodarczego*, EAS, Kraków, 2002.
3. KORZENIOWSKI L.F., *Zarządzanie bezpieczeństwem. Rynek, ryzyko, zagrożenia, ochrona*, PSB, Kraków, 2000.
4. KORZENIOWSKI L.F., *Menedżment*, EAS, Kraków, 2010.
5. KORZENIOWSKI L.F., *Securitologia - Nauka o bezpieczeństwie człowieka i organizacji społecznych*, EAS, Kraków 2008.
6. KORZENIOWSKI L.F., *Securitologia na początku XXI wieku*, „Securitologia/Securitology”, 2007, nr 6,
7. KORZENIOWSKI L.F., *Securitologia - Nauka o bezpieczeństwie człowieka i organizacji społecznych*, EAS, Kraków, 2008.
8. MOCZUK E., *Postrzeganie bezpieczeństwa publicznego w środowisku lokalnym*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów, 2003.

³¹ KORZENIOWSKI L.F., *Securitologia - Nauka o bezpieczeństwie człowieka i organizacji społecznych*, EAS, Kraków, 2008, s. 58.

³²KORZENIOWSKI L.F., *Menedżment*, EAS, Kraków, 2010, s. 180.

9. NYE J. S. Jr., *Problemy badań nad bezpieczeństwem*, Sprawy Międzynarodowe, 1989, nr 6.
10. PODEDWORNA H, *Analiza struktur społecznych. Wybrane przykłady*, [w:] *Socjologia ogólna: wybrane problemy.*, red. J. Polakowska-Kujawa , *Socjologia ogólna: wybrane problemy*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa, 2001.
11. PORADA V., *Teoritecky rozbor policejni informace, situace, a identifikace policejni cinnosti*, Praha, „Bezpečnostni teorie a praxe“, Sbornik Policejni akademie CR, 2003.
12. SAK P., *Bezpečnostniveda – dusledek do vyvojecivilizace*, Praha: European Police Science and Research Conference, 2004.
13. SAMUELSON W.F., Marks S.G., *Ekonomia menedżerska*, PWE, Warszawa, 1998.
14. SERAFIN T, PARSZOWSKI S, *Bezpieczeństwo społeczności lokalnych, Programy prewencyjne*, wyd. Difin, Warszawa, 2011.
14. *Słownik języka polskiego*, PWN, Warszawa, 1978.
15. *Słownik języka polskiego*, PWN, Warszawa, 1979.
16. *Słownik współczesnego języka polskiego*, Leader Digest Przegląd, Warszawa, 2001.
17. *Słownik współczesnego języka polskiego*, Wilga, Warszawa 1996.
18. WELANDER G., SVANSTROM L., EKMAN R., *Safety Promotion and Introduction, Revised edition*, Krolinska Institutet, Stockholm, 2004.
19. WIDAWKI J., SARNECKI P., *Ustrój i organizacja Policji w Polsce oraz jej zadania w ochronie bezpieczeństwa i porządku (reformacja Policji - część I)*. Warszawa-Kraków, 1997.
20. WILLET A.H. , *The Economic Theory of Risk Insurance*, Philadelphia, 1951.